

11. Sınıf Öğrencilerinin Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Uygulanan Söylem Çözümleme Yöntemine İlişkin Görüşleri¹

Opinions of 11th Grade Students on Using Discourse Analysis Method in Turkish Language and Literature Lessons

Dilek ÜNVEREN KAPANADZE², Turhan KAYA³

Öz

Bu çalışmanın amacı, söylem çözümleme yönteminin Türk Dili Edebiyatı öğretimine; okuma, anlama, metin çözümleme ve dil kullanımı becerileri açısından etkisini belirlemek, bu konuda öğrenci görüşlerini elde etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2014–2015 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde, Erzurum il merkezinde yer alan Özel Bilkent Erzurum Laboratuvar Lisesi'nde öğrenim görmekte olan 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümleme yönteminin kullanılmasına ilişkin görüş ve düşünceleri yöntem uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra öğrencilere uygulanan görüş formları yoluyla toplanmıştır. Ayrıca, uygulamayı yapan araştırmacının gözlemleri ve uygulama sonunda “görüşme” tekniğinden faydalanılarak video kaydı alınan öğrenci görüşleri de incelemeye dahil edilmiş, verilerin birbirini desteklediği görülmüştür. Toplanan verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; söylem çözümleme yönteminin süreci etkin hale getirdiği, öğrencilerin okuma, anlama, metin çözümleme ve dil kullanımı becerilerinin gelişimini sağladığı, anlamlı, kalıcı ve başka alanlarla aktarılabilecek öğrenme durumları oluşturduğu, öğrenciler üzerinde derse güdülenme ve aktif öğrenme açısından etkili olduğu, eğitim sürecini zevkli hale getirerek derse katılımı arttırdığı, öğrencilerin sosyal ve iletişim becerilerine de katkı yaparak kişisel gelişimlerini desteklediği sonuçları ortaya çıkmıştır. Okuma ve anlama becerisinin bireylerin tüm yaşantısında ve öğrenme alanlarında etkili olduğu, söylem çözümleme yönteminin bir metin çözümleme tekniği olarak kullanıldığı çok az çalışmanın olması ve ana dil ve edebiyat derslerinde öğretim yöntemi olarak kullanıldığı bir çalışmanın bulunmuyor olması gibi nedenlerle çalışmanın eğitim bilimleri alan yazınına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anlama becerisi, dil kullanımı, metin çözümleme becerisi, söylem çözümleme yöntemi, Türk dili ve edebiyatı öğretimi.

Abstract

The aim of this study is to identify the effect of discourse analysis method on Turkish Language and Literature teaching in terms of comprehension, textual analysis and use of language skills; and to get the opinions of the students on this method to use in Turkish courses. The study group of the research is the 11th grade students at Bilkent Private Laboratory School of Erzurum in the spring semester of 2014-2015 academic year. Qualitative research method was used in research. The opinions and thoughts of study group about using the discourse analysis method in Turkish language and literature lessons were gathered through the opinion forms conducted before and after the method was applied. Opinions of students were also gathered by interviewing them and they were recorded. Additionally, observations of the researcher were taken into consideration. Analysis of recordings and observations overlapped with and supported the data collected through opinion forms. Descriptive analysis and content analysis approaches were used in the analysis of the data. As a result of the research; it was found that discourse analysis has enabled the learning process to be effective, it helped students to develop skills of comprehension, textual analysis and use of language, it created meaningful, permanent and transferable learning opportunities and has increased the participation in the lessons. Moreover, the method has been found to support students' personal development by contributing to the social and communication skills. Reading and comprehension skills are effective in all areas of learning and experience. In addition, there is only small number of studies on discourse analysis method, and we couldn't find any research where discourse analysis was used as a method of teaching in first language and literature course. By taking all of these facts into consideration, it is believed that this study will provide important contributions to the literature.

Keywords: Comprehension skill, discourse analysis method, language and literature teaching, textual analysis skill, use of language

1. Bu makale, Dilek Ünveren Kapanadze'nin, Turhan Kaya danışmanlığında tamamladığı, “Söylem Çözümleme Yönteminin Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Hedeflenen Kazanımlara Etkisi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

2. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye; <https://orcid.org/0000-0003-3415-9274>

3. Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye; <https://orcid.org/0000-0002-5427-4117>

Atf / Citation: Ünveren Kapanadze, D., & Kaya, T. (2019). 11. Sınıf öğrencilerinin Türk dili ve edebiyat dersinde uygulanan söylem çözümleme yöntemine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Education Journal*, 27(1), 347-364. doi:10.24106/kefdergi.2947

Extended Abstract

It is emphasized in the general approach of language and literature course programs that the main aim of these lessons is helping students gain some skills. Looking at these skill areas, it is seen that they are classified as reading, listening, speaking, writing, comprehension and linguistic knowledge, and that these skills are beyond the boundaries of language and literature courses and that they are effective, important and valuable skills in all areas of life. Given the importance of reading skill, especially when it comes to comprehension skill, techniques and assessment tools that will be used in these lessons, the findings that will emerge with the search for a more efficient and inclusive method to be developed and used will always be important and they will provide significant contributions to the educational sciences.

Discourse is an output and it occurs when language is used functionally, in written or verbal setting, in a purposeful and useful way. Discourse includes not only the content of a message but also the way in which it is conveyed, which and how elements are chosen and brought together for a specific reason, in what context, for which aim and target group, in which direction it is intended to effect audience, and what kind of atmosphere is created by benefiting from which opportunities of language. Therefore, discourse analysis involves versatile semantics and syntactic studies. Identifying sentence structures, word choices and reason behind those choices, which associative values of the words were calculated to communicate by them, and which words or phrases were arranged side by side, in sum all the elements that contribute to structure and semantics of a text, are important steps in the discovery of the deep meaning of the text / discourse. In other words, making sense of discourse / text is the process called discourse analysis and the output obtained at the end of this process.

In this context, students' opinions of effect of using discourse analysis method in Turkish Language and Literature lessons, on the skills of reading, comprehension, textual analysis, ability to form their own discourse and use of language and on their interest and participation in those lessons were sought. In response to this problem, the question "What are opinions of students on language and literature lessons where discourse analysis method is used?"

When considering the fact that reading and comprehension skills are effective in all experiences and learning areas, the fact that inadequacy of studies on discourse analysis method as a textual analysis technique and the fact that it has not been found any research where discourse analysis was used as a method of teaching in native language and literature courses, it is believed that this study will provide important contributions to the literature.

Method

The research is designed according to the qualitative research design. In qualitative methods, data are collected in a contextual way and interpretations based on alternative viewpoints are utilized. The research was carried out on a study group of 20 randomly chosen from 11th grade students studying at Erzurum Private Laboratory High School in Erzurum during 2014-2015 academic year spring semester.

Analyzing Data

The data obtained through interview forms administered both before and after the application were evaluated through descriptive and content analysis techniques. In descriptive analysis, direct quoting has often been included in order to reflect the views of the interviewed students in a striking way. The purpose of the descriptive analysis is to organize the findings and to present them to the reader in the meaningful way. The data obtained for this purpose were first described in a logical and clear way, then these descriptions were interpreted. In content analysis of the data; steps as coding, developing categories and identifying themes were followed; all of them presented in a table and interpreted in the context of the research problem.

Validity and Reliability

In this study, detailed presentations of data and their related categories and themes explained accurately. Additionally, experts' opinions were consulted to determine the last version of opinion forms and to be sure for the appropriateness of categories and analysis.

Findings and Discussion

In general, the results obtained from the interview forms suggest that the method of discourse analysis contributes to the developmental areas, and in particular, the method makes the lessons more enjoyable and understandable and allows students to increase academic success by increasing their interest, participation and motivation in the lesson and thus help them learn permanently and meaningfully. Moreover, in terms of personal development, students also have improved their ability to express themselves correctly, to interpret and comment on the words and behaviors of others appropriately, and thus to develop communication skills along with their daily life skills. By using discourse analysis method, students had opportunity to discover what was not presented overtly in an entertaining and different way by collecting clues and codes, analyzing and synthesizing them to reach a whole again. At the same time, since the students themselves are performing all of these processes, they reach at conclusions and interpretations

by themselves and make their own evaluations by supporting them in reasonable way, they adopt these lessons that they have shaped and contributed. Moreover, thanks to this active and entertaining process, they found these lessons interesting, where their different ideas being valued and discussed and thus their participation has increased. At this point, students who are directly involved in the process of understanding have developed the skills of comprehension, analyzing, and thinking independently, going beyond the boundaries of literature courses by carrying these skills to other areas. The students who observed that they could/can contribute the lessons and meaning formation process, also liked lessons more and this was the trigger for further development; so along with the success of literature courses, the overall academic achievement of them also has increased.

The fact that the teachers of language and literature in the system of Ministry of National Education are constantly benefiting from certain teaching methods in their textual analysis lessons prevent them getting desired efficiency in teaching language and literature (Girgin, 2002: 10). In teaching, as well as planning, applications and actual practices, in other words, the issue of 'how to teach' is also an important matter. In traditional methods, since they are mostly based on teaching through specific patterns and prevent students from actively participating in lessons, teaching takes place in the form of one-way transfer from teachers to students. However, it has been observed that such type of learning can not be fully realized, and methods based on student-centered and active participation of learner and a process where they are grasping ideas through their own solutions, have been started to be discussed and offered to be used in education and training environments (Maden, 2010: 3).

Besides methodology, there are many internal and external factors or variables that influence learning. As well as external factors as physical conditions, classroom environment etc., internal factors such as attitudes, perceptions, views and approaches of learners are also so influential in learning process (Kaya, 1997; Şeker, 2012). These variables, which may be called internal or psychological, are the most important elements of the learning environment and affect success and behaviors of students on a large scale (George, 2006; Popham, 2005; Reid, 2006). Affective input on learners' side has power and responsibility of 25% in the learning process (Bloom, 1995). One of the indispensable conditions of an effective and permanent learning is to have a positive perspective and approach to the course, because having positive approach and perspective are prerequisites for learning new information meaningfully (Marzano, 1992; Marzano, Pickering and McTighe, 1994).

These items, like perspectives, approaches, attitudes, which constitute student sentiments, have an important place in psychology, especially in studies conducted in social psychology and education (Reid, 2006). Emotions such as points of view, interests, approaches are considered to be tendency to perform positive or negative reactions to objects, events, situations, thoughts etc. (Ajzen and Fishbein, 1980, Pell and Jarvis, 2001). In the context of school, it is defined as the sum of the learners' emotions, beliefs and perspectives towards lessons (Osborne, Simon and Collins, 2003). This consists of cognitive, emotional and behavioral features as like or dislike of the lesson, whether they have positive or negative thoughts about the course, so depending on this whether they study and and participate actively in the class or not (Bloom, 1995). There are several factors in the formation and development of these and they can be grouped into three as variables related to learners, teachers and learning environment (George, 2006, Haladyna, et al., 1982, Shaughnessy and Haladyna, 1985, Wilkins, 2003). Previous experiences of students, their beliefs in success and desire to be successful, sense of self and self-sufficiency; teachers' approaches to teaching and learning, their teaching methods and ability to use them appropriately; the characteristics of learning environment such as a classroom environment which is secure and freedom of thinking is supported, psychological and social support are among the important factors affecting students' feelings, approaches and viewpoints towards lessons. Among these factors, the ones, related to teachers, especially teaching methods and appropriate learning environments, play a decisive role in the students' approach towards learning environment (Downey, 1991, Hootstein, 1995; Osborne et al., 2003).

When this study is evaluated in the light of abovementioned issues, it can be concluded that it has many important consequences and is very effective in many ways to use discourse analysis method as a teaching/learning method in literature lessons when the importance of teaching method in learning process; the success of discourse analysis method in many areas (as cognitive, affective and communicative) compared to traditional methods; and this method's positive effect on students to have more positive thoughts and views towards language and literature courses by providing more opportunities for them to actively participate in the lessons, are taken into consideration.

1. Giriş

Türk Dili ve Edebiyatı dersi programının genel yaklaşımında öğrencilere beceri kazandırmanın temel amaç olduğu vurgulanmaktadır. Bu beceri alanları incelendiğinde okuma, dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi olarak sınıflandırıldığı ve bu becerilerin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin sınırlarını aşmış bireyin tüm yaşam alanlarında etkin, önemli ve değerli beceriler oldukları görülmektedir. Söz konusu becerilerin, özellikle okuma ile kastedilen 'anlama' eyleminin önemi göz önünde bulundurulduğunda bu derslerde kullanılacak yöntem, teknik ve değerlendirme araçlarının bu amaçlara hizmet edip etmediği, daha verimli ve kapsayıcı bir yöntemin geliştirilip kullanılabilme durumunun araştırılması ile ortaya çıkacak bulgular her zaman önemini koruyacak ve eğitim bilimlerine önemli katkılar sağlayacaktır.

Ülkemizde ana dil ve edebiyat öğretimi ile ilgili olarak orta öğretim okullarında yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretimin istenen düzeyde gerçekleştirilemediği, hedeflenen kazanımları gerçekleştirilmede yeterli olmadığı görülmektedir. Özellikle anlama konusunda tespit edilen yetersizlikler hem ulusal hem de uluslararası sınavlarda ve diğer uygulamalarda ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç kalabalık sınıf ortamlarında öğrencilerin kendilerini ifade etme şansı bulamaması, derslere aktif olarak katılabilecekleri imkânların bulunmaması ve buna olanak sağlayacak yöntemlerin kullanılmaması, kısıtlı imkânlarla eğitim-öğretim çalışmalarının yürütülmesi gibi nedenlerle açıklansa da en önemli sorunun öğretim etkinliklerinde uygulanan öğretim-öğrenim yöntemleri olduğu düşünülmektedir. Dil öğretimi, temel dil becerilerinin ve zihinsel becerilerin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirildiği için, öğretim programının ve sürecinin bu amaçlar doğrultusunda planlanması, uygun ve güncel yöntemlerin kullanılması gerekmektedir (Maden, 2010: 2).

Öğretim sürecinde uygulanacak yöntem ve teknikler, başarıyı etkileyen en önemli konulardan biridir. Eğitim ortamlarında öğrencilerin edinmesi gereken bilgi ve becerilerin kapsamı her geçen gün artmakta, özellikle de dil ve edebiyat dersleri gibi genel ve sınıf duvarlarını aşan becerileri kazandırmayı hedefleyen dersler söz konusu olduğunda yöntemlerin de aynı doğrultuda ve hızda, destekleyici bir biçimde geliştirilmesi, değiştirilmesi ve zenginleştirilmesi gereği daha açık bir biçimde görülmektedir. Bununla birlikte, sözü edilen becerilerin; dinlediğini ve okuduğu anlama, yazılı ve sözlü olarak kendini doğru ve etkili ifade etme, başka bir deyişle anlatım, öğrenen düzeyinde etkin katılımı gerektiren alanlar olduğundan, bilgi aktarımı esasına dayanan, ezberci, kısa süreli hafızada tutmaya teşvik eden yaklaşımların öğrenciyi belirtilen hedef kazanımlara götüremeyeceği görülmektedir.

Söylem Çözümleme

Söylem, dilin yazılı ve sözlü ortamlarda işlevsel olarak, bir amaca ve faydaya yönelik olarak kullanılmasıyla ortaya çıkan bir üründür. Söylem bir iletinin tüm boyutlarını, sadece iletinin içeriğini değil, onu dile getireni, hangi amaçla, hangi parçaları, hangi bağlamda bir araya getirdiğini, kime, ne anlatmaya, kimi hangi yönde etkilemeye çalıştığını, bunu yaparken dilin hangi imkânlarından yararlanarak nasıl bir atmosfer oluşturmaya çalıştığını kapsar. Dolayısıyla söyleme dair incelemeler ya da söylemin çözümlenmesi çok yönlü bir anlambilim ve sözdizimi çalışmasını içerir. Cümlelerin kuruluşu, hangi sözcüklerin seçilerek, bunların hangi anlam ve çağrışım değerlerinden yararlanılmaya çalışıldığı, hangi sözcük ya da söz gruplarının yan yana getirilerek nasıl bir kurgu amaçlandığını saptamak metnin/söylemin derin anlamlarının keşfinin önemli adımlarındandır. Söylemi/metni anlamlandırma esasında söylem çözümlemesi adı verilen süreç ve bu süreç sonunda elde edilen çıktıdır.

Metin anlamlı bir birimdir. Bir metni 'anlama' ya da 'anlamlandırma' süreci, onu oluşturan öğelerin/birimlerin/parçaların her birinin anlamsal ve bağlamsal değerleri ile bir araya gelerek meydana getirdiği kompozisyonu çözme yoluyla metne ve bildirisine ulaşma olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla metin, aynı bağlamda olmaları nedeniyle bir söylem oluşturan birbiriyle bağlantılı sözcelerin birleşimidir. Metin sözcük ve cümlelerden oluşuyor gibi görünse de bir anlamlar bütünüdür. Çünkü anlam sözcük ve yapıda kodlanmış bir şekilde iletmeyi bekler. Bu durumda metin, üzerinde çalışma yapılabilmesi mümkün olan bir ürün/çıktıdır. Aynı zamanda metin birçok seçim ve karar verme sürecinin oluşturduğu bir yapıdır. Yazar/şair dağarcığındaki birçok sözcüğün arasından karar verdiği birini seçer ve amacını, yapıdaki diğer parçalardaki ilişkisini de göz önünde bulundurarak onu metne yerleştirir, seçtiklerini birleştirir. Okuyucunun, eleştirmenin ya da öğrencinin yapması gereken, söylem çözümlemesi yoluyla bu yüzey yapının derinliklerini keşfederek anlama ulaşmaktır.

Tüm bu ihtiyaçlar göz önünde bulundurulduğunda söylem çözümleme yöntemi ve sunduğu olanakların Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminde kullanılmasının oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminde söylem çözümleme yönteminin okuma, anlama, metin analizi, öğrencilerin kendi söylemlerini oluşturabilme ve dil kullanımı becerileri ile öğrencilerin derse ilgisi ve katılımı açısından etkisinin olup olmadığına yönelik öğrenci görüşleri tespit edilecektir. Bu temel problem doğrultusunda "Söylem çözümleme yönteminin kullanıldığı Türk Dili ve Edebiyatı derslerine yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

2. Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Nitel yöntemlerde bağlamsal nitelikte veriler toplanmakta ve alternatif bakış açılarına dayalı yorumlardan yararlanılmaktadır. Veriler, yöntem öncesi ve sonrası uygulanan görüşme formları yoluyla toplanmış, iki grup veri de betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırma 2014–2015 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, Erzurum il merkezinde yer alan Özel Bilkent Erzurum Laboratuvar Lisesi'nde öğrenim görmekte olan 11. sınıf öğrencilerinden random (tesadüfi) olarak seçilen 20 kişilik bir çalışma grubu üzerinde yapılmıştır. Çalışma grubu belirlenmeden önce, öğrencilerin kişisel dosyaları incelenmiş, bir önceki sınıftaki başarı notları ve ailelerinin gelir durumları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrenci tanıma formu da uygulanmış; çalışmanın evrenini oluşturan öğrencilerin birbirine yakın özellikler taşıdığı görülmüştür. Çalışma grubu olarak belirlenen katılımcılar 20 öğrenciden (10'u kız, 10'u erkek) oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Görüş Formları, öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümleme yönteminin kullanılmasına ilişkin görüş ve düşüncelerini öğrenmek amacıyla yöntem öncesi ve sonrası uygulanmış, bu yolla toplanan verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacının uygulama sürecindeki gözlem ve öğrencilerle yapılan görüşmeler de veri toplama araçları olarak çalışmaya katkıda bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Veriler 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılı Bahar döneminde, çalışma grubuna söylem çözümleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen Türk Dili ve Edebiyatı dersleri uygulamalarından önce ve uygulama sonrası uygulanan görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Uygulama öncesinde ve sonrasında iki kez uygulanan görüşme formları yoluyla elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Betimsel analizde, görüşülen öğrencilerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara çok defa yer verilmiştir. Betimsel analiz yapılmasındaki amaç, elde edilen bulguları düzenleyerek yorumlamak ve anlam bütünlüğü içinde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenmiş, daha sonra bu betimlemeler yorumlanmıştır.

Yıldırım ve Şimşek'in (2005) ifade ettikleri gibi betimsel analiz dört adımda gerçekleştirilmiştir:

1. Araştırma sorularından ve görüşme ve/veya gözlemlerde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur.
2. Bu çerçeveye göre veriler işlenmiştir. Daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunmuş ve düzenlenmiştir. Bu aşamada tanımlama amacıyla veriler seçilmiş, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmiştir. Ayrıca bu aşamada, sonuçlar yazılırken kullanılacak doğrudan alıntılar da seçilmiştir.
3. Bulgular ve organize edilmiş veriler tanımlanmış ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.
4. Bulgular yorumlanmıştır. Bulgular arasında neden sonuç ilişkileri açıklanmıştır.

İçerik analizinde ise amaç toplanan verileri açıklayabilmek için kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde veriler dört aşamada değerlendirilmiştir. Bunlar; kodlama, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, tanımlama ve yorumlamadır. Kodlama bölümünde araştırmacı elde ettiği verileri incelemiş ve anlamlı bölümlere ayırmıştır. Temaların bulunması bölümünde, önce kodlar düzenlenmiş ve ilişkiler bulunmuştur. Daha sonra kodlar sınıflanmış ve düzenlemek için bir yapı oluşturmuştur. Son bölümde ise bu yapıya göre elde edilen veriler yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bu bağlamda, içerik analizi gereği, tüm veriler detaylı incelenmiş, kod, kategori ve temalar belirlenerek tablolar halinde sunulmuş, daha sonra bunların detaylı analiz ve yorumu gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda öğrenci beyanları yer yer doğrudan aktarılmıştır.

3. Bulgular

Söylem çözümleme yönteminin kullanıldığı Türk Dili ve Edebiyatı derslerine yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?

Öğrencilere uygulanan görüşme formundan elde edilen cevaplara uygulanan içerik analizi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Görüş Formlarının İçerik Analizi

Gelişim Alanlarına Katkısı	Akademik Başarı	Eğlence Dersin anlaşılır hale gelmesi Beklenti Katılım İlgi Motivasyon Kalıcı ve anlamlı öğrenme
	Kişisel Gelişim	İletişim Sosyalleşme Kendini ifade etme İnsanların davranışların yorumlama Günlük yaşam becerilerini kolaylaştırma
Dilin Kullanımı ve İşlevlerinin Farkındalığına Katkısı	Dil Farkındalığı	Sözcüğün kullanım gerekçesini anlama Amaçlar doğrultusunda inceleme Anadil bilinci Sözcüklerin anlam zenginliğini fark etme Derin anlam arama Dilin önemi Dilin devingen yapısı Dili çözümleme Dili bağlam içinde inceleme Dilin işlevi Sözcüklerin farklı çağrışımlarını bilme
	Metin Anlama ve Çözümleme	Daha iyi algılama ve yorumlama Bütünsel bakabilme Çok yönlü düşünebilme İpuçlarını yakalayabilme becerisi Gerçek anlam bulma Sembolleri ve ilişkileri çözebilme Kapalı anlam ipuçları oluşturma Mekân, zaman, kelime, karakter ve olay örgüsü incelemesi yapma Data detaylı analiz yapma Çözümleme becerisi Ne anlatılmak istendiğini anlama

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi çalışma grubundaki öğrencilere uygulanan ön ve son görüşme formundaki cevaplardan elde edilen verilerden içerik analizi yapılmış ve bunlar ayrı ayrı temalar halinde yorumlanmıştır.

Gelişim Alanlarına Katkısı Açısından Bulgular

Bu bölümde söylem çözümleme yöntemi, öğrencilerin gelişim alanlarına katkısı, akademik başarı ve kişisel gelişim boyutlarıyla ele alınmıştır.

Akademik Başarı Açısından Bulgular

Söylem çözümleme yönteminin uygulandığı öğrencilerin ön ve son görüşme formları incelenmiş, dersin eğlenceli geçmesi, dersin daha anlaşılır hale gelmesi, beklentilerin değişmesi, derse katılımın artması, derse yönelik ilgi, öğrencinin motivasyonu ve anlamlı öğrenme bileşenleri bu kategori altında toplanmıştır.

Çalışma grubundaki öğrencilere henüz söylem çözümleme yöntemi uygulanmadan yapılan ön görüşme sonucunda öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı derslerine karşı genel olarak ilgilerinin az olduğu, motivasyonlarının çok düşük olduğu, dersten çok sıkıldıkları, ezbere dayalı olduğu için verim alamadıkları, kişisel anlamda çok katkı sağlanmadığı, beklentilerinin çok düşük ve daha çok yüksek not alma odaklı oldukları, Türk Dili ve Edebiyatı dersini sadece bu derste

başarılı olmak ve notlarını yükseltmek amaçlı ele aldıkları söylenebilir.

Bu kapsamda sorulan “Türk Dili ve Edebiyatı dersindeki beklentilerinizi göz önünde bulundurarak şimdiye kadar almış olduğunuz Türk Dili ve Edebiyatı derslerini genel olarak değerlendirebilir misiniz?” biçimindeki 1. soruya öğrencilerin yöntem uygulanmadan önce verdikleri cevaplar aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

1. Öğrenci: Edebi akımları öğrenmek ve not yükseltmek
  2. Öğrenci: Derse verilen ezber bilgileri akılda tutarak sınavlardan yüksek not almak
  3. Öğrenci: Edebi dönemleri öğrenmek ve sınav sorularını cevaplamak
  4. Öğrenci: LYS-YGS Türkçe sınavlarında başarılı olmak
  5. Öğrenci: Edebi dönem ve yazarların öğretilmesini bekliyorum ama bunlar da sıkıcı, azaltılmalı
  6. Öğrenci: İyi yazmayı öğretmeli, kitap okumayı sevdirmeli
  7. Öğrenci: Bu dersten bir beklentim yok, karne notumu düşürmesin yeter
  8. Öğrenci: Edebi akımları öğrenerek yüksek not almak
  9. Öğrenci: Notlarımın yüksek olması, LYS ve YGS net artışı
  10. Öğrenci: Edebiyat dersine olan önyargımı kırması ve ilgimi çekmesi, metin analiz edebilmeyi öğrenmek
  11. Öğrenci: Edebi bir anlayışın olması
  12. Öğrenci: Farklı türdeki edebi eserleri anlamlı bir biçimde incelemek
  13. Öğrenci: Sınavda başarılı olmak
  14. Öğrenci: Şiir ve roman okuyup çözümlenmek
  15. Öğrenci: Ezbere dayalı olmaması, bilgilerin kalıcı bir şekilde öğrenilmesi
  16. Öğrenci: Kendimi iyi ifade edebilmeyi öğrenmek
  17. Öğrenci: Yazı yazmak, edebi eser genel kültürümü arttırmak
  18. Öğrenci: Şair ve yazarların hayatlarını öğrenmek
  19. Öğrenci: Metinleri çok yüzeysel inceliyoruz, derin incelemeler yapmayı bekliyorum
  20. Öğrenci: Şiir ve kitap okumak, edebiyat hakkında tarihsel bilgi edinmek
1. soru hakkında A-2 kodlu öğrencinin görüşü aynen şu şekildedir:

“Edebiyat dersinden beklentim bana Türk tarihindeki edebiyat akımlarını, kompozisyon yazmayı öğretmesi ve notlarımın yüksek olması”

Çalışma grubu öğrencileri ile söylem çözümlenme yöntemi uygulandıktan sonra yapılan görüşme sonucunda, derslerin metinlerde ipuçları yakalama, bunları çözümlenmeye çalışma, ilişki kurma, fikir üretme ve bunu destekleme gibi aktif süreçlere dâhil olan öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı dersine karşı ilgilerinin arttığı, dersin ilginç ve eğlenceli hale geldiği, böylelikle de motivasyonlarının yükseldiği, bu doğrultuda da Türk Dili ve Edebiyatı dersinden beklentilerinin nitelik ve nicelik olarak arttığı, derslerin artık bu beklentileri karşıladığından kişisel anlamda; iletişim, sosyal alanlar ve bu derste edinilen kazanım ve becerilerin başka alanlara aktarılması yoluyla gelişimlerini sağladığını belirtmişlerdir.

Söylem çözümlenme yöntemi uygulandıktan sonra öğrencilerin 1. soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

1. Öğrenci: Okuma ve anlama becerileri ile günlük hayatta kullanılabilecek beceriler kazandırması
2. Öğrenci: Dünyaya farklı bakış açıları ile bakarak bireysel bir tutum ve algı geliştirebilmek
3. Öğrenci: Kendimi doğru ifade edebilme, yorum yeteneğimi geliştirme, farklı açılardan bakabilme, okuma ve anlama becerilerini geliştirme, farklı düşünme tarzları geliştirme
4. Öğrenci: Bu dersten beklentilerim arttı, okuduğumu daha derin yönleriyle anlama
5. Öğrenci: Günlük hayatta kullanılacak kazanımlar edindirmesi, özellikle okuma ve anlama becerileri doğrultusunda
6. Öğrenci: Dünyaya bakış açımı değiştirmesi, geniş düşünme fırsatı vermesi, okuduklarımı bireysel çözümleyebilme becerisi kazandırması
7. Öğrenci: Kişisel gelişimime katkıda bulunması, ufuk açıcı olması, eleştirme ve geliştirme becerisi kazandırması, interaktif ve üretim eksenli olması
8. Öğrenci: Bir dil alanı olan edebiyatın ne anlama geldiğini öğrenmek, bu dersi neden öğrendiğimi anlamak
9. Öğrenci: Okuduğunu anlama, çıkarım yapabilme, metni her yönüyle ve tam anlamıyla analiz etme
10. Öğrenci: Farklı bakış açıları kazandırması, eser incelerken cesaret vermesi ve metin çözümlenmeden zevk aldırması

11. Öğrenci: Öğrencilere edebi birikim ve zevk vermesi
12. Öğrenci: Farklı türlerdeki edebi eserlerin okunması ve bunların analiz edilmesi
13. Öğrenci: Akademik başarının artması, sosyal yaşantıda ve iletişim alanlarında gerekli becerileri kazandırması
14. Öğrenci: Analiz becerilerini geliştirmesi, okuduğunu anlama, kendini iyi ifade edebilme, çağrışımlardan yararlanarak bağlam içinde yorumlar yapabilme becerilerini kazandırması
15. Öğrenci: Metinleri doğru ve etkili anlama becerilerini geliştirmesi
16. Öğrenci: Kendini etkili ifade edebilme ve metinleri değerlendirebilme becerileri kazandırabilme
17. Öğrenci: Genel bakış açısının genişletilmesi ve yorum yeteneğini kazandırması
18. Öğrenci: Daha derin metin analizi yapabilmek, bağlamı anlayarak metni değerlendirebilmek
19. Öğrenci: Okuduğunu daha iyi anlama, yorumlama ve fikir ileri sürme konusunda yardımcı olması
20. Öğrenci: Metin üzerinden yorumlar yapılmalı ve bunlar örneklerle desteklenmeli

1. soruyla ilgili olarak A-2 kodlu öğrencinin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümleme yönteminin uygulanmasından sonra derse yönelik görüşü şöyle bir değişim göstermiş ve aşağıda aynen aktarılmıştır:

“Edebiyat dersinden beklentim bana dünyayı birçok yazar ve şairin gözünden göstererek, metinler yoluyla, kendi yolumu, dünyaya karşı tutumumu, hayata karşı bakış açımı oluşturmamda ön ayak olmasıdır.”

Söylem çözümleme yönteminin uygulanmasından sonra öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı dersine yönelik beklentilerinin nitelik ve niceliksel olarak artışı, yöntem uygulandıktan sonra sınıf içinde ve dışında tartışmalarda ve görüş formlarında, öğrencilerin derse dair beklentilerini daha etkili bir ifade ile ortaya koyuşları araştırmacı tarafından da gözlemlenmiş, gözlem notları ve raporlarına da yansımıştır. Öğrenci beyanları ve gözlem raporları bu noktada tutarlılık göstermektedir.

Yine bu kategori bağlamında, söylem çözümleme yöntemi uygulanmadan sunulan görüş formları yoluyla öğrencilere yöneltilen 4. soruya; (Türk Dili ve Edebiyatı derslerine katılım ve ilginiz doğrultusunda neler söyleyebilirsiniz?) yönelik cevaplar şu şekildedir:

1. Öğrenci: Derse katılım açısından motivasyon düşüklüğü yaşıyorum, katılmak istemiyorum ama katılmak zorunda hissediyorum.
2. Öğrenci: Edebiyat derslerine ilgim var, çünkü dile ilgim var.
3. Öğrenci: Derse ilgim yok, bu yüzden katılımım çok az, çünkü dersin işleniş ilgimi çekmiyor
4. Öğrenci: Derse ilgim ve motivasyonum düşük, çünkü edebiyat dersleri sıkıcı, yüzeysel, ezbere dayalı ve etkili değil
5. Öğrenci: Edebiyat derslerine katılmak istemiyorum çünkü, ders ilgi çekici değil ve derste sıkılıyorum, bu yüzden derste pasif kalmayı tercih ediyorum.
6. Öğrenci: Edebiyat derslerini seviyorum ama inceleme yapmak ve akım öğrenmekten sıkılıyorum.
7. Öğrenci: Edebiyat derslerine katılım gereksiz olduğu için katılmıyorum.
8. Öğrenci: edebiyat derslerine katılmıyorum çünkü derse katılabileceğim bir ortam yok, fikir geliştirebileceğim bir durum yok.
9. Öğrenci: Derse katılmıyorum çünkü, edebiyat dersleri çok sıkıcı ve derslerde pasifiz.
10. Öğrenci: Edebiyat derslerine katılımım az çünkü bu dersi sevmiyorum, ayrıca ilgim de az çünkü bu derste başarısızım.
11. Öğrenci: Derse katılmıyorum çünkü derste dikkatim dağılıyor.
12. Öğrenci: Edebiyat derslerine katılmıyorum çünkü paylaşacak bir sözüm yok.
13. Öğrenci: Edebiyat derslerine katılmıyorum çünkü edebiyat ilgimi çekmiyor.
14. Öğrenci: Edebiyat derslerine genel ilgim var, ancak şiir konusu işlenirken –çözümleme yapamadığım için- ilgim yok.
15. Öğrenci: Edebiyat derslerine nadiren katılıyorum çünkü dersler öğrenci odaklı değil.
16. Öğrenci: Edebiyat derslerine katılmıyorum çünkü dersler çok sıkıcı
17. Öğrenci: Edebiyat derslerine yeterli düzeyde katılıyorum.
18. Öğrenci: Edebiyat derslerine ilgim az çünkü öğretmen incelemelere başkanlık ediyor.
19. Öğrenci: Ezbere verilen bilgilerde derse katılmak istemiyorum.

4. soruya A-10 kodlu öğrencinin yanıtı aynen şu şekildedir:

“Edebiyat derslerini sevmediğim için derse katılımım oldukça az. Derste başarılı olmadığım içinse derse ilgim yok. Bu nedenle edebiyat dersleri benim dikkatimi pek çekmiyor.”

A-1 kodlu öğrencinin görüşü ise aynen şu şekildedir:

“İşlenen konular sıkıcı geldiği için ve metinleri anlamlandıramadığım için derse katılım açısından motivasyon düşüklüğü yaşıyorum. Fakat akademik başarıyı yüksek tutmak için kendimi derse katılmak zorunda hissediyorum.”

Ancak öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümleme yönteminin uygulanmasından sonra derse yönelik görüşü değişim göstermiştir:

1. Öğrenci: Artık derse daha çok katılıyorum çünkü derste ileri sürdüğüm fikirlerim değer gördüğü için hevesim arttı.
2. Öğrenci: Edebiyat dersine olan ilgim arttı, metinler üzerine yapılan iler düzey yorumlar şaşırtıcı geliyor, bu da edebiyata olan merakımı ve açlıgımı arttırıyor.
3. Öğrenci: Söylem çözümleme yönteminin uygulanmasından sonra kazanımlarım fazla olduğundan ve ders ilgi çekici hale geldiği için edebiyat dersine olan ilgim arttı.
4. Öğrenci: Derse daha çok katılıyorum çünkü artık daha iyi anladığım için daha fazla yorum ve çıkarım sahibiyim
5. Öğrenci: Artık derse katılıyorum çünkü fikirlerim değer görüyor ve üzerine tartışılıyor.
6. Öğrenci: Derse katılımım arttı, çünkü artık kendi incelemelerimi yapıp kendi çıkarımlarıma ulaşabiliyorum.
7. Öğrenci: Derse artık katılıyorum çünkü destekleyebildiğim sürece fikirlerimin değerli olduğunu düşünüyorum.
8. Öğrenci: Derse katılımım arttı çünkü, derste eğleniyorum, ayrıca söyleyeceklerim var, analiz yaparak sonuçları aktarabiliyorum
9. Öğrenci: Derse ilgim var çünkü derse aktif katılıyor ve üretim yapabiliyorum.
10. Öğrenci: Derse ilgim arttı çünkü algılama ve yorumlama becerilerim geliştiğinden ders daha zevkli hale geldi
11. Öğrenci: Derse ilgim ve katılımım yükseldi çünkü, söylem çözümleme yöntemi ile farklı bakış açıları ilgimi arttırdı.
12. Öğrenci: Derse ilgim ve katılımım arttı çünkü, artık metinlerdeki kapalı anlatımı anlıyorum
13. Öğrenci: Derse katılımım yükseldi çünkü, dersler öğrenci odaklı işleniyor ve bu da akademik başarıyı arttırdı.
14. Öğrenci: Derslere ilgim yükseldi çünkü, artık ipuçlarını birleştirip şaşkınlık ve hayranlık duygularını yaşıyorum, derin analizler yapabiliyorum, bu da derslere katılımımın kalitesini de arttırdı.
15. Öğrenci: Daha çok derse katılıyorum ve ilgim arttı, çünkü yeni fikirler üretiyorum
16. Öğrenci: Derslere daha çok katılıyorum çünkü fikirlerimi daha açık ve özgüvenle belirtiyorum.
17. Öğrenci: Derse katılımım arttı çünkü, derste bu yöntemle birlikte daha çok düşünüp yorum yapmaya teşvik var, bu da sınıfta farklı fikirler oluşmasını sağlayıp derse ilgiyi arttırıyor.
18. Öğrenci: Bu yöntemle birlikte derse katılımım arttı, çünkü ilgim yükseldi.
19. Öğrenci: Derse katılım ve ilgim arttı, çünkü yorum yapabildiğimi gördüm.

4. soruya, yöntem uygulandıktan sonra A-1 kodlu öğrencinin verdiği cevap aşağıda aynen aktarılmıştır:

“Derste verilmek istenenleri algılama ve anlamlandırma sürecim geliştiği için, kendi fikirlerimi geliştirmeye ve bu doğrultuda anlamlı bulmaya başladım ve bu sayede fikirlerimi belirtmek ve derse katılmak için hevesim arttı. Bu doğrultuda fikirlerimin değer görmesi ve tartışmaya açılması, isteğimin yerinde olduğunu anlamamı sağladı.”

Aynı soruda A-10 kodlu öğrencinin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümleme yönteminin uygulanmasından sonra derse yönelik görüşü şu şekilde bir değişim göstermiş ve aşağıda aynen aktarılmıştır:

“Söylem çözümleme yönteminden önce, Edebiyat derslerine katılımım daha azdı ve edebiyat dersleri bana çok sıkıcı geliyordu. Çünkü yaptığım çıkarımların, yorumların ve çözümlerimin yanlış olması motivasyonumu düşürüyordu. Bu nedenle de dersi dinlemek istemiyordum fakat söylem çözümleme yönteminden sonra yorumlama ve algılama becerilerimin geliştiğini fark ettim. Dersler, artık inceleme yapabildiğim için daha zevkli bir hale geldi. Derse katılımım arttı edebiyat derslerine bakış açım değişti. Önceleri dersin bir an önce bitmesini beklerken bu yöntemi kullanarak işlediğimiz dersler benim için çok hızlı geçmeye ve bu ders için ayrılan süre çok kısa gelmeye başladı.”

Süreç içerisinde, yöntem uygulanmadan önce, uygulanırken ve uygulandıktan sonra öğrencilerin derse katılım ve ilgilerini takip eden araştırmacının gözlemleri de öğrencilerin beyanlarını; derse katılımlarının olumlu yönde değiştiğini destekler niteliktedir. Önceden 'sayısalcı' olduğunu düşündüğünden derse katılmak istemeyen, katılımı gerekli görmeyen, zaten aynı şeylerin ve öğretmen diktelerinin tekrarlandığını düşünen, dersin düşünsel boyutunun olmadığını ve düşünme becerileri gerektirmediği kanaatinde olduklarından öylece derste durmayı tercih eden, bir süre sonra da sıkılıp çevresindekilerle konuşarak onların da dikkatlerini dağıtma eğilimindeki öğrencilerin artık dersi eğlenceli, kimi zaman zorlayıcı, karmaşık ve merak duygusunu kamçılayıcı, kendilerinin bir şey bulup üretmenlerinden haz duymalarını sağlayan ve destekleyebildikleri sürece her türlü düşüncenin değerli ve tartışmaya açık olduğunun farkına varmalarını sağlayan ortamlar sunan söylem çözümleme yönteminin kullanıldığı Türk Dili ve Edebiyatı derslerine katılımında büyük bir heves ve istek sergilemişlerdir.

Gelişim alanları açısından katkısının ele alındığı bu bölümde, söylem çözümleme yöntemi uygulanmadan önce ve sonra görüş formunun 3. sorusuna 'Bu derste uygulanan akademik başarıyı arttırdığını/arttıracak olduğunu düşünüyor musunuz?' cevapları da burada değerlendirilecektir. Söylem çözümleme yöntemi uygulanmadan önce öğrenciler Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin anlama, algılama ve çözümleme süreçlerine değil ezbere ve bilgi aktarımına dayalı olmasından dolayı, bu dersin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde ve genel akademik başarılarına etkisinin olmadığını, öğrencilerin küçük bir bölümü de sadece ezbere dayalı bu derste edindikleri bilginin sadece Türk Dili ve Edebiyatı dersi sınavlarında kimi zaman etkili olduğunu belirtmişlerdir.

3.soruyla ilgili olarak A-5 kodlu öğrencinin görüşü aynen şu şekildedir:

"Edebiyat sorularının bilgi ağırlıklı kısımlarında etkili olduğunu düşünmekteyim."

Çalışma grubundaki öğrenciler ile söylem çözümleme yöntemi uygulandıktan yapılan görüşme sonucunda, söylem çözümleme tekniği uygulanan Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğrencilerin anlama, çözümleme, çıkarım yapma ve yorumlama becerileri geliştiği için, hem anlatılanı, hem metinleri hem de sınavlarda soruları ve beklenen cevapları daha iyi algıladıklarından akademik başarılarının arttığını ve bu başarının sadece sözel becerilere dayalı derslerde değil sayısal derslerde de, yalnızca ulusal öğretim programının ders ve sınavlarında değil, uluslararası ders ve sınavlarda da görüldüğünü belirtmişlerdir.

Çalışma grubuna söylem çözümleme yöntemi uygulandıktan sonra öğrencilerin 3.soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

A-5 kodlu öğrencinin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümleme yönteminin uygulanmasından sonra derste yapılan uygulamaların akademik başarıya etkisi konusundaki görüşü şu şekilde bir değişim göstermiş ve aşağıda aynen aktarılmıştır:

"Söylem çözümleme yönteminin bana kazandırdığı anlama ve analiz etme becerileri sayesinde her alanda olduğu gibi akademik alanda da bana yardımcı olmaktadır. Öncelikle girdiğim deneme sınavlarında paragraf sorularındaki netlerimde ciddi bir artış gözlemledim. Önceden 17-18 net civarı yaparken 22-23 net civarına yükselen netlerimi önemli bir gelişme olarak sayıyorum. Aynı şekilde sosyal bilgiler sınavlarında da net sayımın arttığını gözlemledim. Bunların yanında okulda almak zorunda olduğum uluslararası müfredatın sınavlarında da alan farkı olmadan başarımlarım yükseldiğini söyleyebilirim. Sayısal derslerde de okuduğumu daha kolay anlayabildiğim için daha başarılı olduğumu belirtmeliyim."

Kişisel Gelişim Açısından Bulgular

Söylem çözümleme yönteminin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin ön ve son görüşme formları incelendiğinde; bu bölümde dersin kişisel gelişim alanlarına katkısı; iletişim becerileri, öğrencilerin sosyalleşme süreci, kendilerini ifade etme becerileri, karşılarındaki kişilerin söz ve davranışlarını anlama ve anlamlandırma, yorumlama süreçleri ile günlük yaşam becerilerini kolaylaştırma bileşenleri bu kategori altında toplanmıştır.

Çalışma grubundaki öğrencilere henüz söylem çözümleme yöntemi uygulanmadan yapılan ön görüşme sonucunda öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin ezber odaklı olduğundan, anlayarak ve anlamlandırarak ilerlemediğinden dolayı kişisel gelişimlerine ve başka alanlara katkı sağlamadığını, sadece genel eser bilgisi, edebi akım ve dönemler ile genel kültür edindiklerini düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Örneğin görüşme formundaki 2. soruya; "Bu derste edindiğiniz becerilerin kişisel gelişiminize/başka alanlara katkı yaptığını düşünüyor musunuz?" öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

1. Öğrenci: *Kişisel gelişime katkısı yok çünkü ezber odaklı dersler, algılayarak ve anlamlandırarak gitmiyoruz.*

2. Öğrenci: Kişisel gelişim denemez ama edebi akımları öğreniyoruz.
  3. Öğrenci: Sadece genel kültüre katkısı var, beceri gelişimi yok.
  4. Öğrenci: Kişisel gelişime katkısı yok, çünkü dersler sadece ezber ve hatırlama üzerine
  5. Öğrenci: Kişisel gelişime herhangi bir etkisi yok.
  6. Öğrenci: Kişisel gelişim yok, sadece akımları öğreniyoruz.
  7. Öğrenci: Kişisel gelişime etkisi yok, sadece netlerim arttı.
  8. Öğrenci: Kişisel gelişime katkısı olarak değerlendirilemez bence, dinleme ve ezberleme becerim gelişti. Bunları da başka alanlarda kullanmıyorum.
  9. Öğrenci: Ezber yeteneği dışında baka bir katkısı yok.
  10. Öğrenci: Dersin bir katkısı yok bana
  11. Öğrenci: Genel kültüre faydalı
  12. Öğrenci: Bu dersin dışında kullanacağım bir beceri edinmiyoruz
  13. Öğrenci: Sadece edebiyat dersine katkı sağlıyor.
  14. Öğrenci: Kitap okuma alışkanlığı kazandırdığını düşünüyorum
  15. Öğrenci: Kişisel gelişime katkısı yok çünkü ezber odaklı ve öğrencinin aktif olmadığı dersler
  16. Öğrenci: Kişisel bir katkısı olmadı
  17. Öğrenci: Bir yararı yok
  18. Öğrenci: Diğer alanlarla katkısı yok
  19. Öğrenci: Bu derste öğrendiklerimin diğer alanlara katkısı yok
  20. Öğrenci: Sadece genel kültüre katkısı oluyor.
2. soruya A-1 kodlu öğrencinin yanıtı aynen şu şekildedir:

“Ezber dayalı bir sistem benimsenmesinden dolayı kişisel gelişimimde bir gelişim gözlemlenmiyor, bu durumun algılayarak ve anlamlandırarak eğitilmememden kaynaklandığını düşünüyorum. Kısa süreliğine akımlar ve Türk Edebiyatı hakkında genel kültür edinip sınavlardan sonra unutuyorum.”

Çalışma grubundaki öğrencilerle söylem çözümleme yöntemi uygulamaları sonunda yapılan görüşme sonucunda, söylem çözümleme yönteminin uygulandığı Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde bu yöntem sayesinde edindikleri, anlama, çözümleme ve anlamlandırma becerilerinin hem sosyal alanda karşılarındakini doğru anlama ve kendini doğru ifade etme, günlük hayatta karşılaşılan her türlü görsel, işitsel ya da yazınsal metni anlama ve anlamlandırma ve sonucunda doğru tepkileri geliştirebilme açılarından iletişim becerilerinde, hem de yine edindikleri bu becerileri diğer akademik alanlara da aktararak kullandıklarından kişisel gelişimlerine katkısı olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Yöntem uygulandıktan sonra yöneltilen 2. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

1. Öğrenci: Günlük hayatta ve diğer derslerde karşılaşılan her türlü metni anlama ve anlamlandırma açısından kişisel gelişime katkısı olmuştur.
2. Öğrenci: Günlük yaşamda her alanda iletilenleri, olayları ve kişilerin söylemlerini bağlam içinde çok yönlü ele alabilme açısından kişisel gelişime katkısı olmuştur.
3. Öğrenci: Günlük hayatta iletişimde mesajları daha iyi anlayarak iletişim sorunu yaşamıyorum. Anlama becerim geliştiğinden hem kişisel gelişim alanında hem de diğer alanlarda daha başarılıyım.
4. Öğrenci: Günlük hayatta her türlü metni kısa sürede okuyup anlıyorum, bu genel akademik başarıyı da arttırdı.
5. Öğrenci: Sosyal ve akademik alanda anlama ve yorumlama becerilerinin gelişimi açısından kişisel gelişime katkısı olmuştur.
6. Öğrenci: Kitap okuma isteğimin artması ve diğer dillerde okuduğum metinleri de anlamlandırabilmem açısından kişisel gelişime katkısı olmuştur.
7. Öğrenci: İletişim becerileri, algılama ve insanları daha iyi anlama, kendini daha iyi ifade etme ve diğer sosyal alanlarda kendini geliştirme açısından katkısı olmuştur.
8. Öğrenci: Anlama ve analiz becerilerini günlük hayata aktarabilme, iletişim becerilerinin gelişimi açısından katkısı olmuştur.
9. Öğrenci: Diğer derslerde, uluslararası programlar ile milli müfredat derslerinde başarı artışı açısından katkısı olmuştur.
10. Öğrenci: İletişim, reklamlar, haber programları da dahil olmak üzere her türlü iletişim alanında anlama ve anlamlandırma becerilerinin gelişimi açısından katkısı olmuştur.

11. Öğrenci: Anadil ve edebiyat dersleri, yabancı dil ve edebiyat dersleri ile LYS-YGS alanında gelişim açısından katkısı olmuştur.
12. Öğrenci: Diğer alanlarda soruları daha iyi anlama açısından katkısı olmuştur.

Yine 2. soruyla ilgili olarak A-1 kodlu öğrencinin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümleme yönteminin uygulanmasından sonra bu derslerin kişisel gelişimine etkisi konusundaki görüşü şu şekilde bir değişim göstermiş ve aşağıda aynen aktarılmıştır:

“Edebiyat derslerinde uygulanan söylem çözümleme yöntemi sayesinde derslerde ve günlük hayatta karşılaştığım her türlü metni anlama ve anlamlandırma yeteneğim gelişti. Bu doğrultuda daha hızlı bir anlama sürecine sahip oldum. Örneğin kitap okurken bir cümleyi veya paragrafı anlamak için tekrar tekrar okuma durumum ortadan kalktı.”

Dilin Kullanımı ve İşlevlerinin Farkındalığına Katkısı Açısından Bulgular

Bu bölümde söylem çözümleme yönteminin öğrencilerin, dil kullanımı ve dilin işlevleri konusunda farkındalık oluşturmaya, metin çözümleme ve anlama becerisine katkısı incelenmiştir.

Dil Farkındalığı

Söylem çözümleme yönteminin uygulandığı öğrencilerin ön ve son görüşme formları; sözcüğün kullanım gerekçesini saptama, amaçlar doğrultusunda inceleme, anadil bilinci, sözcüklerin anlam zenginliğini fark etme, derin anlam arama, dilin önemi, dilin devingen yapısı, dili çözümleme, dili bağlam içinde inceleme, dilin işlevi ve sözcüklerin farklı çağrışımlarını bilme bileşenleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Çalışma grubundaki öğrencilerin uygulamadan önce yapılan görüşme sonucunda öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin ezber odaklı olduğundan ana dil bilincine dair farkındalıkları ile ilgili bir etkisinin olmadığını, dili farkındalıkla kullanmadıklarını düşündükleri, hatta derste kendilerini yeterli düzeyde ifade edemediklerinden dili etkin kullanma ve ifade becerilerinin de köreltiklerini düşündükleri saptanmıştır. Öğrenciler, derste sözcüklerin ve metinlerin derin anlamlarına inilip, metin çözümleme işini severek ve nitelikli bir şekilde yapacakları bir Türk Dili ve Edebiyatı dersi ortamı olsaydı, dil bilincinin gelişerek dili farkındalıkla kullanabileceklerini belirtmişlerdir.

Bu kapsamda sorulan 5. soruyla; (Genel olarak anadil bilincinize dair farkındalığınız üzerine bu dersin katkısı hakkında ne düşünüyorsunuz?) ilgili olarak öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekilde düzenlenmiştir:

1. Öğrenci: Ezbere dayalı dersler olduğu için anadil bilinci üzerinde etkisi olduğunu düşünmüyorum.
2. Öğrenci: Edebiyat dersinin anadil bilinci üzerinde etkisi yok.
3. Öğrenci: Anadil bilincine dair farkındalığım üzerinde katkısı olduğunu düşünmüyorum çünkü ezber yaparak sadece genel kültürümü ve ders notlarımı geliştirdim.
4. Öğrenci: Anadil bilinci hakkında bir fikrim yok.
5. Öğrenci: Dili farkında olarak kullandığımı düşünmüyorum
6. Öğrenci: Anadil bilincine dair farkındalığım üzerinde katkısı olduğunu düşünmüyorum çünkü kitapları zevk alarak inceleyemiyorum ve derslerde ilgili değilim.
7. Öğrenci: Dilin sadece tarihsel sürecini öğreniyoruz.
8. Öğrenci: Edebi eserleri incelemeyi sevmediğim ve okuduğum kitapları iyi bir şekilde analiz edemediğim için bu dersin anadil bilinci üzerine bana katkı sağladığını düşünmüyorum.
9. Öğrenci: Anadil bilincine dair farkındalığım üzerinde katkısı olduğunu düşünmüyorum çünkü yalnızca dilin zaman içindeki değişimini görebiliyorum. Böylece fazla kullanılan fakat öz Türkçe kelimeler öğreniyorum.
10. Öğrenci: Bu ders bir bütün olarak dile dair farkındalığımı arttırmıyor.
11. Öğrenci: Sözcük türlerini öğreniyoruz.
12. Öğrenci: Bu dersin anadil bilincine dair farkındalığım üzerinde katkısı olduğunu söyleyemem; sadece ders olarak bilgi birikimi sağlıyor
13. Öğrenci: Cümleleri anlayabiliyorum.
14. Öğrenci: Derslerde kendimi yeterli ifade edemediğimden anadil bilincim gelişmiyor, ifade becerim köreliyor.
15. Öğrenci: Anadil bilincim gelişmedi, çünkü ezber dayatılıyor.
16. Öğrenci: Anlatım tekniklerini görüyoruz.
17. Öğrenci: Anadil bilincim gelişmiyor çünkü kelimelerin altında yatan derin anlamlara inemiyoruz.
18. Öğrenci: Bu dersin dil bilincine bir katkısı yok.

19. Öğrenci: Hiçbir katkısı olduğunu düşünmüyorum.

A-10 kodlu öğrencinin görüşü aynen şu şekildedir:

“Edebiyat derslerinden hoşlanmadığım için bu ders hakkında herhangi bir araştırma yapmadım. Edebi eserleri incelemeyi sevmediğim ve okuduğum kitapları iyi bir şekilde analiz edemediğim için bu dersin anadil bilinci üzerine bana katkı sağladığını düşünmüyorum.”

Söz konusu öğrenciler ile söylem çözümleme yöntemi uygulandıktan sonra yapılan görüşme sonucunda, söylem çözümleme yöntemi uygulanan Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin öğrencilerin, dilin inceliklerinin farkına varmalarını sağlayarak ve metinlerde dile unsurlarının seçimine dair çözümlemeler yoluyla, anadil bilincine dair farkındalıklarını arttırdığını, böylelikle de dili daha bilinçli kullanıp kendilerini doğru ifade etme ve nitelikli yorumlar/çıkarımlar yapabilmelerinin de geliştiğini belirtmişlerdir. Bu soru ile ilgili verilen cevaplar şu şekilde düzenlenmiştir:

1. Öğrenci: Söylem çözümleme yönteminin gerektirdiği dil unsurlarının incelenmesi ve dilin anlamlandırma aşamaları, iletişim ve anlamlandırma sürecinde farkındalığı arttırdı.
2. Öğrenci: Dil bilinci ve farkındalığım arttı çünkü, artık her söylemin altında yatan daha derin bir anlam arayarak asıl anlatılmak istenene ulaşıyorum.
3. Öğrenci: Anadil bilincine dair farkındalığımı arttırdı, artık anadil kullanımını konusunda daha dikkatli olmaya başladım.
4. Öğrenci: Dilin inceliklerini kavratarak, sözcüklerin kullanım yeri ve önemini anlayarak ve dilin iletişimdeki önemini fark ederek anadil bilincine dair farkındalığımı arttırdı
5. Öğrenci: Söylem çözümleme yöntemi uygulanırken dil kullanımına dair seçimler çözümleniyor, bu da dil bilincini ve farkındalığı geliştiriyor.
6. Öğrenci: Söylem çözümleme yöntemi ile dilin işlevlerini daha iyi kavrayarak dil bilincim gelişti ve dili daha farkında bir şekilde kullanıyorum. Dili doğru kullanmanın doğru söylemler geliştirmedeki önemini fark ettim.
7. Öğrenci: Anadil bilincim gelişti, artık düşüncelerimi daha özgün ve farklı kelimeler kullanarak ifade ediyorum, kendi dilimi keşfettim.
8. Öğrenci: Dilin işlevlerini ve devingen yapısını algılayarak ve anlamlandırma süreci ile dil bilincim gelişti.
9. Öğrenci: Edebiyatta dilbilimin önemini, dilin işlevlerini ve bağlamı içerisinde incelenmesi gerektiğini kavrayarak dil bilincim gelişti.
10. Öğrenci: Anadil bilincim gelişti hatta bu diğer dillerdeki metinleri bile daha iyi anlamamı sağlıyor.
11. Öğrenci: Dil bilincimin gelişimine katkısı oldu, çünkü artık metinlerdeki dile dair seçimleri daha iyi kavriyorum.
12. Öğrenci: Dil bilincimin ve farkındalığımın geliştiğini söyleyebilirim çünkü, artık sözcüklerin farklı çağrışımlarını ve metin içindeki anlamlarını daha iyi anlıyorum.
13. Öğrenci: Anadil bilincim gelişti ve artık kendimi daha iyi ifade edip daha iyi yorumlar yapıyorum.
14. Öğrenci: Anadil bilincim gelişti çünkü, dili çözümleyip daha derine inebiliyorum. Şimdi dile daha çok hâkimim.
15. Öğrenci: Söylem çözümleme ile dil bilincim gelişiyor çünkü, sözcüklerin anlamlarını dair farkındalık gelişiyor, dili daha iyi kullanıyorum.
16. Öğrenci: Anadile dair farkındalığım gelişti, artık sözcüklerin derin anlamlarını keşfedip daha bilinçli kullanıyorum

Yine 5. soruyla ilgili olarak A-10 kodlu öğrencinin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümleme yönteminin uygulanmasından sonra bu dersin anadil bilincine etkisine yönelik görüşü şu şekilde bir değişim göstermiş ve aşağıda aynen aktarılmıştır:

“Bu uygulama gerçekleşirken dilbiliminin edebi eser incelemede en önemli nokta olduğunu anladım. Kullanılan kelimelerden, sözcüklerin dizilimine kadar her detayın aslında ‘dilin bağlam içerisinde kazandığı işleve göre bize aktarıldığını anladım. Eserlerde kullanılan kelimeleri bağlamı içerisinde değerlendirmeyi öğrendim. Bu yöntem sayesinde incelediğim metinlerin beni geliştirdiğini düşünüyorum ve beni anadil bilincine dair geliştirdiğini hissediyorum.”

Araştırmanın, Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin en önemli amaçlarından ve becerilerinden olan dil kullanımına dair farkındalığın artışının gözlemler sonucu öğrencilerde kazanım olarak tespit edilmesi oldukça önemli görülmektedir. Öğrenciler hem metinlerde unsurlara dair seçimleri belirlerken hem de kendi dil kullanımlarında dil bilincine dair edindikleri farkındalığı yansıtmayı başarmışlardır.

Metin Anlama ve Çözümleme

Bu bölümde; söylem çözümleme yönteminin uygulandığı öğrencilerin ön ve son görüşme formları, daha iyi algılama

ve yorumlama, bütünsel bakabilme, çok yönlü düşünebilme, ipuçlarını yakalayabilme becerisi, gerçek anlamı bulma, sembolleri ve ilişkileri çözebilme, kapalı anlam ipuçları oluşturma, mekân, zaman, kelime, karakter ve olay örgüsü incelemesi yapma, daha ayrıntılı çözümleme, çözümleme becerisi, ne anlatılmak istendiğini anlama bileşenleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Çalışma grubundaki öğrencilere henüz söylem çözümleme yöntemi uygulanmadan yapılan ön görüşme sonucunda öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde metinlerin genellikle yüzeysel olarak ele alındığını, bu nedenle de hem anlama ve anlamlandırmada hem de çözümlemede sıkıntı yaşadıklarını, bu derste bu becerilerinin gelişmediğini, özellikle de şiirlerdeki kapalı anlatımı; imge, sembol ve çağrışımları anlamlandıramadıklarını, yorumlayamadıklarını, iletiyi bulamadıklarını bu yüzden de şiire karşı hep bir önyargı ile yaklaştıklarını, öykü analizinden de sadece öyküyü özetlemek ya da öyküdeki zaman, mekân, karakter gibi unsurları çıkarmayı anladıklarını, bunun da tam bir çözümleme olmadığını farkında olduklarını ifade ettikleri saptanmıştır.

Bu bağlamda yöneltilen “Genel olarak, metin anlama ve analiz becerilerinize yönelik düşünceleriniz nelerdir?” biçimindeki 6.soru katılımcılar tarafından şöyle yanıtlanmıştır:

1. Öğrenci: *Metin çözümlemeleri yüzeysel kalıyor, anlamıyorum.*
2. Öğrenci: *Derslerde metin anlama ve analiz becerim gelişmiyor, metinler yüzeysel ele alınıyor, bu nedenle de analiz becerim yetersiz kalıyor.*
3. Öğrenci: *Metnin genel olarak ne verdiğini anlamaya çalışıyorum ama metin anlama ve analiz becerim yetersiz.*
4. Öğrenci: *Okuma, anlama ve analiz becerilerinde sıkıntım var. Genelde tespit düzeyinde kalıyor, yorum/çıkartım yapamıyorum.*
5. Öğrenci: *Metinleri çözümleyemiyorum.*
6. Öğrenci: *Bu derste analiz becerisi gelişimi yönünde bir değişim olmadı.*
7. Öğrenci: *Analiz becerim hiç iyi değil.*
8. Öğrenci: *Bu derste anlama ve analiz becerim gelişmiyor.*
9. Öğrenci: *Metin anlama ve analiz becerilerim çok yetersiz, anlayamıyor ve analiz edemiyorum.*
10. Öğrenci: *Metinde ne anlatıldığını genel olarak anlıyorum ama çözümleyemiyorum.*
11. Öğrenci: *Metinde yazarın asıl amacına ulaştırarak çıkarımlar yapamıyorum.*
12. Öğrenci: *Anlama ve analiz becerilerim yetersiz çünkü anlatım tekniklerini bilmiyorum.*
13. Öğrenci: *Genel olarak bu konularda başarısızım.*
14. Öğrenci: *Metin analiz etme ve bunu yazıya dökme konusunda oldukça yetersizim.*
15. Öğrenci: *Metni anlama ve analiz etme becerilerim yetersiz, metinlerin ana fikrini bulamıyorum, bulduklarımı yazıya aktaramıyorum.*
16. Öğrenci: *Derslerin anlama ve analiz becerilerime etkisi olmuyor*

6.soruya A-8 kodlu öğrencinin yanıtı aynen şu şekildedir:

“Okuduğum metinlerde olay örgüsünü anlıyorum. Analiz becerim iyi değil, metinlerin genel mesajını anlıyorum.”

Çalışma grubundaki öğrencilere söylem çözümleme yöntemi uygulandıktan sonra yapılan görüşme sonucunda, söylem çözümleme yönteminin uygulandığı Türk Dili ve Edebiyatı dersleri yoluyla metinlerdeki ipuçlarını takip etmeyi öğrenip her sözcüğü detaylı, kullanım yeri ve amaçlarını sorgulayarak ve bağlam içinde incelemeye başladıklarından, artık metinlere çok yönlü bakıp derin çözümlemeler yapabildiklerini, böylelikle de yorumlamalar, çıkarımlar yapabiliyor yeniden üretim sürecine bile girdiklerini, bu aşamaları kapalı, anlaşılması zor metinlerde bile gerçekleştirebildiklerini, kapalı, derin ve zor anlamlar içeren, bu nedenle de önyargıyla yaklaştıkları şiirleri artık çözümleyebildikleri için şiirlere karşı önyargılarının kırılıp bakış açılarının olumlu yönde değiştiğini, öykü çözümlemenin ise sadece öyküdeki zaman, mekân, karakter gibi unsurların çıkarılması değil daha derin bir düşünsel süreç gerektiren bir çalışma olduğunu, artık öyküdeki her seçimi değerlendirip çağrışım değerlerinden de yararlanıp daha kapsamlı ve nitelikli çözümlemeler yaptıklarını belirtmişlerdir.

1. Öğrenci: *Metin analizi benim için, daha önceleri sadece metni özetlemektir. Şimdi metni daha derinlemesine inceliyorum.*
2. Öğrenci: *Metin anlama ve analizinde büyük gelişme var, metni sadece anlamıyor, anlamlandırıyor, yorumluyor, değerlendirip yeniden üretim sürecine giriyorum.*
3. Öğrenci: *Metin anlama ve analiz becerilerim gelişti.*

4. Öğrenci: Artık okuduğum metinleri anlamaya başladım, ileti, dil, üslup, teknik üzerine yoğunlaşarak anlama ve analiz becerilerim gelişti.
5. Öğrenci: Metin anlama ve analiz etme, ipuçlarının takibini içeren ciddi bir çalışma, bu nedenle bu süreç ilgimi çekti ve bu çalışmalara katılıyorum.
6. Öğrenci: Artık metni her yönüyle anlayıp analiz edebiliyorum, çıkarım yapabiliyorum.
7. Öğrenci: Artık metindeki her şeyi çok yönlü ve derinlemesine inceleyebildiğimden analiz becerimin geliştiğini söyleyebilirim.
8. Öğrenci: Metinlerde ipuçlarını toplayarak, metne 'ne, nasıl, neden' sorularını sorarak ve cevaplayarak metinleri anlıyor ve analiz edebiliyorum.
9. Öğrenci: Söylem çözümlene yöntemini kullanmadan metinleri anlayamıyorum.
10. Öğrenci: Metindeki ipuçlarını takip ederek ve yakalayarak metinleri doğru anlayıp analiz edebiliyorum.
11. Öğrenci: Metnin çok anlamlılığını, derin anlamlar peşinde koşmam gerektiğini gördüm, metni daha iyi anlıyor ve analiz ediyorum.
12. Öğrenci: Metinleri anlama ve analiz edebilme becerilerim ciddi ölçüde gelişti.
13. Öğrenci: Metinleri amaçları doğrultusunda incelemeyi öğrendim.
14. Öğrenci: Metin anlama ve analiz becerilerim gelişti, metinlerdeki detayları fark edebiliyorum.
15. Öğrenci: Metin anlama ve analiz becerilerim gelişti, artık metinlerdeki kelimelerin kullanılma gerekçelerini anlayabiliyorum.
16. Öğrenci: Metin anlama ve analiz becerilerim gelişti, artık metne sabit bir açıdan bakmıyorum, bütün olasılıkları değerlendiriyorum.
17. Öğrenci: Söylem çözümlene ile metni daha etkili analiz etmeyi öğrendim, metin anlamının sadece konu ve tema bulmak değil, daha derin ve bütüncül bir çalışma olduğunu anladım.
18. Öğrenci: Anlaşılması zor ve alışılmadık dışındaki metinleri artık anlayıp analiz edebiliyorum.
19. Öğrenci: Metin anlama ve analiz becerilerim gelişti, neyin nasıl söyleneceğini öğrendim.

Öğrencilerin metinleri daha kolay, daha hızlı, daha istekli ve zevkine vararak anlamlandırabilmelerinin etkisi derslerde ve sınavlarda gözlemlenmiştir. Öğrenciler sadece metinleri anlamakla kalmamış metinlerde daha derine inme, daha farklı ve çok boyutlu düşünme, farklı yaklaşımlar geliştirebilme konusunda eğilim göstermişlerdir. Sadece metinleri değil, genel anlamda okuduklarını anlama becerisi kazandıklarından bu beceriyi diğer alanlarda ve sınav sorularını anlamada, gerekli ve uygun cevabı verebilmede kullanabilmişlerdir.

Yine bu kategoride, genelde metin anlama ve çözümlene üzerine, özellikle de şiir çözümlene üzerine yöneltilen 7. soruya "Şiir ve şiir çözümleneye dair yaklaşımınızı açıklayabilir misiniz?" söylem çözümlene yöntemi uygulanmadan önce A-10 kodlu öğrencinin yanıtı aynen şu şekildedir:

"Şiirler bana göre çok kapalı anlamı olan, anlaşılması zor çalışmalardır. Şiirlerdeki kapalı anlamı tam olarak anlamadığım için ve sembollerin ya da imgelerin ne anlama geldiğini kavrayamadığım için şiirleri incelemiyorum, bu nedenle de şiirleri sevmiyorum."

Aynı soruya söylem çözümlene yöntemi uygulandıktan sonra gelen cevaplardan biri ise şu şekildedir:

"Şiirler benim için çekilmez derecede sıkıcı ve gereksiz geliyordu. Şiirlerde bulunan kapalı anlamlardan ve alışılmamış bağdaştırmalardan hiçbir şey anlamadığım için şiirlerden nefret ediyordum. Söylem çözümlene yöntemini öğrendikten sonra şiirleri anlamak benim için daha kolay oldu. Öyle ki, zamanla şiirleri sevmeye ve şiir incelemekten zevk almaya başladım. Şiirlerdeki kapalı anlamı, kullanılan kelimelerin ve sembollerin yaptığı çağrışımların ileti doğrultusunda incelenmesi ile bulmaya başladım. Bu da benim şiirlerle bakış açımı değiştirerek şiirlere karşı olan önyargımı yıktı."

Aynı kategoride, bu kez de bir düzyazı örneği olan öykü ve öykü çözümlene üzerine yöneltilen 8. soru; "Öykü ve öykü çözümleneye dair yaklaşımınızı açıklayabilir misiniz?" sorusuna A-12 kodlu öğrencinin yanıtı aynen şu şekildedir:

"Öykü incelemenin şiire göre daha kolay bir süreç olduğunu düşünüyorum. Öyküyü incelerken zaman, mekân ve olay unsurlarının tespitinin ve anlatım tekniklerinin belirlenmesinin daha kolay olduğunu düşünüyorum"

Yine 8. soruyla ilgili olarak A-12 kodlu öğrencinin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümlene yönteminin uygulanmasından sonra öykü anlama ve çözümleneye yönelik görüşü şu şekilde bir değişim göstermiş ve aşağıda aynen aktarılmıştır:

“Önceden öyküleri daha yüzeysel inceledim, ne tür bir öykü olduğuna, zaman, mekân, olay unsurlarına dikkat ederdim. Ancak söylem çözümleme tekniğini uygularken artık öyküdeki her ögeye bakıyorum ve öğelerin birbiriyle bağlantılı olduğunu görebilip analizimi ona göre yapıyorum.”

Aynı soruyla ilgili uygulama sonrası sırasıyla A-1 ve A-17 kodlu öğrencilerin görüşü ise şu şekildedir:

“Öyküde karakterlere bakış açım ve olayları değerlendirme biçimim kelime seçimlerine ve diyalog biçimi gibi unsurlara göre şekillenmeye başladı. Öyküyü daha detaylı analiz eder ve daha iyi anlar oldum.”

“Söylem çözümleme yöntemini öğrenmeden önce öykü incelemekten sıkılır ve ortaya sadece bir özet çıkarırdım. Bu doğrultuda ortaya başarısız bir sonuç koyarak mutsuz olurdu. Fakat söylem çözümleme yöntemini kavradıktan sonra öykü analizinin çok basit ve eğlenceli hale geldiğini fark ettim. Bu farkındalık doğrultusunda öykü incelemedeki başarımlarım artış gösterdi bu sayede kitap ve öykü okumaya karşı ilgim arttı.”

4. Sonuçlar

Genel olarak değerlendirildiğinde, görüşme formlarından elde edilen sonuçlar, söylem çözümleme yönteminin gelişim alanlarına katkısı özellikle de yöntem dersleri daha eğlenceli ve anlaşılır hale getirip öğrencilerin derse ilgi, katılım ve motivasyonlarını artırma yoluyla akademik başarıyı artırması ve böylelikle kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi sağladığı yönündedir. Bununla birlikte, kişisel gelişim noktasında da, öğrencilerin, kendilerini doğru ifade edebilme, muhatabın söz ve davranışlarını doğru anlamlandırma ve yorumlayabilme, bu yolla da günlük yaşam becerileri ile iletişim becerilerini geliştirdiği sonucuna da ulaşılmaktadır. Söylem çözümleme yöntemi ile metin çözümleme esnasında, metinlerde verilenlerden verilmeyenlere, eğlenceli ve farklı bir yolla ipuçları ve kodlar toplanarak ve daha sonra tekrar birleştirilerek varıldığından, aynı zamanda bunu öğrencilerin kendilerinin yapıyor olmasından, kendi çıkarım ve yorumlarına ulaşip kendi değerlendirmelerini yapmalarından, kendilerinin fikir üretip senteze vararak bu düşünceleri yine kendileri desteklediğinden, kendilerinin şekil verdiği ve katkıda bulunduğu bu dersleri benimsemiş, farklı fikirler değer görüp tartışıldığı için bu dersleri ilgi çekici bulmuş ve böylelikle de katılımları artmıştır. Bu noktada anlamlandırma sürecine doğrudan dâhil olan öğrencilerin anlama, çözümleme ve bağımsız düşünme becerileri gelişmiş, bu becerileri başka alanlara da taşıyarak Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin sınırlarını genişletmişlerdir. Kendilerine yaptığı katkıları da gözlemleyen öğrenciler derse daha çok sevmiş, bu da daha fazla gelişim için tetikleyici olmuş; Türk Dili ve Edebiyatı dersi başarıları da genel akademik başarıları da artmıştır.

Yine görüşme formlarından elde edilen sonuçlara göre söylem çözümleme yönteminin derslerde kullanılmaya başlanması ile öğrencilerin hem metinlerdeki dil kullanımına hem de kendi dil kullanımlarına ve işlevlerine dair bir farkındalık geliştirerek bilinç düzeyleri artmıştır. Böylelikle metinlerde kullanılan sözcüklerin kullanım gerekçesini anlama ve amaçlar doğrultusunda bir değerlendirme yapma, dilin işlevsel, devingen, esnek ve zengin yapısını fark etme, kullanım halindeki dili bağlam içinde inceleme ve çözümleme, sözcükler farklı çağrışımlar değerleri ile inceleyerek derin anlam arama yönündeki kazanımlar yoluyla öğrencilerde dil bilincinin geliştiği gözlemlenmiş ve öğrenciler de bunu ifade etmişlerdir. Yine dil bilincinin gelişimi doğrultusunda, metin anlama ve çözümleme süreçlerinde, öğrenciler Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin/alanlarının aslında ayrı olmadığını, Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminin her zaman dille birlikte ve dilden destek alarak yürütülmesi gerekliliğini fark etmişlerdir. Bu doğrultuda metinleri daha iyi algılama ve yorumlama, metne bütünsel bakabilme, çok yönlü düşünebilme, metinlerde dil yoluyla sunulan ipuçlarını yakalayabilme, metnin anlamına ulaşma, metinlerde sembol, imge ve diğer örüntü ve ilişkileri çözebilme, kapalı anlatımların aslında öğrencilerin keşfetmesine muhtaç ipuçları barındırdığını keşfetme, böylelikle de daha detaylı çözümlenmeler yaparak metinlerde ne anlatılmak istendiğini kavrama gibi kazanımlar, söylem çözümleme yönteminin hem bu çalışmanın hem de metin odaklı Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin amaç ve kazanımlarına ulaştırdığı sonucunu göstermektedir. Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminin amacı öğrencilerin temel dil becerilerini - anlatım (konuşma ve yazma), anlama (okuma ve dinleme) - geliştirmek bu becerilerin edinilmesine uygun ve etkili yöntemlerle hedeflenen Türk Dili ve Edebiyatı derslerini gerçekleştirmektir. Bu temel dil becerilerinin etkin bir biçimde ve bilişsel seviye olarak en üst düzeyde kullanımı yoluyla öğrenciler, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik gibi beceri alanlarını da geliştirebilirler. Bu nedenle Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğrencilerin; her düzeydeki dil göstergelerinin nerede, niçin, nasıl ve neden kullanıldığını kavrayabilecek bir anlayışa ulaşmaları sağlanmalıdır. Bunun yolu da öğrencilerin derse, anlama ve anlamlandırma sürecine aktif katılımlarına olanak veren, hatta bunu sürecin olmazsa olması kabul eden, böylelikle de öğrencilerin metni deşifre etme, anlama, kavrama hususlarındaki sorumlulukları bizzat kendilerinin üstlenmelerini sağlayan söylem çözümleme yönteminin etkin bir biçimde kullanılmasından geçmektedir.

Bununla birlikte, Milli Eğitim Bakanlığı sistemindeki Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin metin çözümleme çalışmalarında devamlı olarak belli öğretim yöntemlerinden yararlanıyor olmaları, bu dersin öğretiminde arzu edilen

verimin alınamamasına yol açmaktadır (Girgin, 2002: 10). Öğretimde, planlama kadar uygulama da, başka bir deyişle, öğrenciye neyin nasıl öğretileceği önemli bir konudur. Geleneksel yöntemde, belirli kalıplara göre öğretimi temel alıp öğrencinin aktif bir biçimde ders sürecine katılmasını engellediğinden öğretim, öğretmenden-öğrenciye tek yönlü bir aktarım biçiminde gerçekleşmektedir. Ancak, eğitim planlamaları yapılırken bu tarzda bir öğrenmenin tam olarak gerçekleşmeyeceği görülmüş, öğrenci merkezli, öğrencinin aktif katılımını esas alan, onun kendi çözüm önerileri ile konuyu kavradığı yöntemler eğitim ve öğretim ortamlarında kullanılmaya başlanmıştır (Maden, 2010: 3).

Yöntem meselesinin yanı sıra öğrenmeyi etkileyen içsel ve dışsal pek çok etken veya değişken vardır. Fiziki koşullar, derslik ortamı vb. gibi dışsal faktörlerin yanında ilgi, öğrencilerin öğrenmeye ve derse olan bakış açıları ve yaklaşımları, tutum ve algıları gibi içsel faktörler öğrenmenin niteliğini ve etkililiğini belirleyen ve aynı zamanda gösteren değişkenler arasındadır (Kaya, 1997; Şeker, 2012). İçsel veya psikolojik olarak adlandırılabilir bu değişkenler öğrenme ortamını oluşturan en önemli unsurlardandır. Öğretim sürecinin öğrenci tarafını oluşturan duygular, tutumlar, ilgiler, bakış açıları, yaklaşım ve değerler öğrencilerin okuldaki davranışlarını ve başarılarını etkilemede önemli bir rol üstlenmektedir (George, 2006; Popham, 2005; Reid, 2006). Duyuşsal öğrenci girdileri, öğrenim sürecinde elde edilecek başarıda dörtte bir oranında güç ve sorumluluk sahibidir (Bloom, 1995). Etkili, tam ve kalıcı bir öğrenmenin vazgeçilemez koşullarından biri derse karşı olumlu bir bakış açısı ve yaklaşımın bulunmasıdır, çünkü öğrencilerin yeni karşılaştıkları bilgileri anlamlı bir şekilde öğrenmelerinin ön şartı derse karşı yaklaşımlarının olumlu olmasıdır (Marzano, 1992; Marzano, Pickering ve McTighe, 1994). Bu nedenle, etkili bir öğretim ve öğrenim için öğrencilerin derse yönelik bakış açıları ve yaklaşımlarının bulgulara dayalı olarak önceden tespit edilmesi ve öğrencilerin derse karşı yaklaşımlarını geliştirecek, bakış açılarını olumlu yönde değiştirecek, böylelikle de onların ilgi ve katılımını artırarak dersin verimliliğini ve etkinliğini arttıracak yöntemlerin, öğretim programlarına ve öğretim durumlarına dâhil edilmesi gerekliliği kabul edilmektedir.

Öğrenci duygularını oluşturan bu öğelerin psikolojide özellikle sosyal psikoloji ve eğitim alanında yapılan çalışmalarda önemli bir yeri vardır (Reid, 2006). Bakış açısı, ilgi, yaklaşım gibi duygular, insanların nesnelere, olay, durum, düşünce ve benzeri şeylere karşı olumlu veya olumsuz tepkide bulunma yönelimleri olarak kabul edilmektedir (Ajzen ve Fishbein, 1980; Pell ve Jarvis, 2001). Bunların, nesnelere, olgular ve düşüncelere yönelik bilgileri kapsayan bilişsel bir yönü, hisleri içeren duygusal bir yanı ve tüm bunlar doğrultusunda geliştirilen eylem durumunu oluşturan bir yönü bulunmaktadır. Okul dersleri bağlamında ise, öğrencilerin derse yönelik, duygu, inanç ve bakış açılarının toplamı olarak tanımlanır (Osborne, Simon ve Collins, 2003). Öğrencilerin derse karşı olumlu veya olumsuz düşüncelere sahip olmaları, dersi sevip sevmemeleri ve buna bağlı olarak ders çalışıp çalışmama ve derse etkin katılıp katılmama gibi bilişsel, duyuşsal ve davranışsal özelliklerden oluşur (Bloom, 1995). Bunların oluşumunda ve gelişiminde çeşitli etkenler vardır. Birçok uzmana göre bu faktörler, öğrenci, öğretmen ve öğrenme ortamı ile ilgili değişkenler olmak üzere üç grupta toplanabilir (George, 2006; Haladyna, ve diğ., 1982; Shaughnessy ve Haladyna, 1985; Wilkins, 2003). Öğrencinin geçmiş hayatı, önceki öğrenme deneyimleri, başarılı olma isteği, başarıya olan inancı, benlik ve öz-yeterlilik algısı; öğretmenin öğrenciye ve öğretime yaklaşımı, öğretim yöntemleri ve bunları kullanmadaki yeterliliği; güvenli, özgür düşüncenin hâkim olduğu bir sınıf ortamı, psikolojik ve sosyal destek, öğrenciler arasındaki ilişkilerin niteliği, öğrencilerin birbirlerine karşı tutumları gibi öğrenme ortamının özellikleri öğrenci duygularını ve derse yönelik bakış açılarını etkileyen önemli etkenler arasında yer almaktadır. Bu etkenlerin içinde öğretmenle ilgili olanların, bilhassa da öğretim yöntemlerinin ve bunlara uygun öğrenme ortamlarının öğrencilerin derse olan yaklaşımlarında belirleyici bir rol oynadığı birçok araştırmada vurgulanmıştır (Downey, 1991; Hootstein, 1995; Osborne ve diğ., 2003).

Bu çalışma sonucunda da katılımcıların görüşlerine göre söylem çözümlemesi yönteminin öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı dersine yönelik görüş ve yaklaşımlarını olumlu yönde etkileyip ilgilerini artırarak derse etkin biçimde katılmalarını sağladığı tespit edilmiş; söylem çözümleme etkinliklerinin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılmasının kazanımların gerçekleştirilmesine önemli düzeyde katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir.

Çalışma sonucuna göre şu öneri ifade edilebilir:

Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde söylem çözümlemesi gibi dilbilimsel metin çözümleme yöntemlerine dayalı etkinlikler tasarlanıp uygulanmalıdır.

5. Kaynakça

- Ajzen, I. ve Fishbein, M. (1980). *Understanding Attitudes And Predicting Social Behaviour*. NJ: Prentice Hall
- Bloom, B. S. (1995). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. (D.A.Özçelik, Çev.) İstanbul: M.E. Basımevi.
- Downey, M.T. (1991). *Teaching and Learning History*. J.P. Shaver (Ed.). Handbook of Research on Social Studies Teaching and Learning: A project of the National Council for the Social Studies (s.400-410) içinde. New York: Macmillan

- George, R. (2006). A cross-domain analysis of change in students' attitudes toward science and attitudes about the utility of science. *International Journal of Science Education*, 28 (6), 571-589.
- Girgin, Y. (2012). İlköğretim 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kavram haritası kullanımının öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerine etkisi. (Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Haladyna ve diğerleri (1982). Relations of student, teacher, and learning environment variables to attitudes toward social studies. *Journal of Social Studies Research*, 6 (2), 36-44.
- Hootstein, E.W. (1995). Motivational strategies of middle school social studies teachers. *Social Education*. 59 (1), 23-26
- Kaya, T. (1997). Eğitim ve İletişim, *Türk Cumhuriyetleri ve Asya Pasifik Ülkeleri Uluslararası Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, ss.160-170, Elazığ.
- Maden, S. (2010). İlköğretim 6. sınıf Türkçe derslerinde drama yönteminin temel dil becerilerinin kazanımına etkisi (sevgi teması örneği). (Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum).
- Marzano, R.J. (1992). *A different kind of classroom*, Association for Supervision and Curriculum Development. VA: Alexandria.
- Marzano, R.J. Pickering, D. ve McTighe, J. (1994). *Assessing students outcomes: performance assessment using the dimension of learning model*. Association for Supervision and Curriculum Development, Virginia: Alexandria.
- Osborne, S., Simon, S. ve Collins, S., (2003). Attitudes towards science: A review of the literature and its implications. *International Journal of Science Education*, 25 (9), 1049-1079.
- Pell, T. ve Jarvis, T. (2001). Developing attitude to science scales for use with primary teachers. *International Journal of Science Education*, 25 (10), 1273- 1295.
- Popham, W. J., (2005). Students' attitudes count. *Educational leadership*, 62 (5), 84-85.
- Reid, N. (2006). Thoughts on attitude measurement. *Research in Science & Technological Education*, 24 (1), 3-27.
- Shaughnessy, J.M. ve Haladyna, T.M. (1985). Research on student attitude toward social studies. *Social Education*, 49 (8), 692-695.
- Şeker, H. (2012). *Eğitimde Program Geliştirme: Kavramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Wilkins, J. ve L. M. (2003). Modeling change in student attitude toward and beliefs about mathematics. *The Journal of Educational Research*, 97 (1), 52-63.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.